

2. Рашковська В. Філософські аспекти проблеми виховання цілісної особистості студента засобами мистецтва // Філософські обрії.– 1999. – №1-2. – С. 281-288.
3. Сковорода Г. Пізнай в собі людину / Пер. М. Кашуба; Пер. Поезії В. Войнович. – Львів: Світ, 1995.
4. Лещенко М.П. Зарубіжні технології підготовки учителів до естетичного виховання. – К., 1995. – 174 с.
5. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії: Навчальний посібник для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – С.127-137.

Т.Є Тімова
Київ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Постановка проблеми. Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти провідною метою сучасної освіти є сприяння розвитку, самоствердженню та самореалізації особистості. Досягнення зазначеної цілі стає можливим через реалізацію у освітньому просторі гуманістичних засад, основними з яких є повага до учнів, сприяння їх всебічному гармонійному розвитку, становленню їх суб'єктних якостей. Досить важливою складовою особистісно орієнтованої освіти є також формування в учнів системи гуманістичних цінностей. Оскільки ціннісні орієнтації впливають на ступінь активності людини, її творче ставлення до навчання та діяльності, сприяють оптимальній реалізації власних можливостей, то всі зазначені положення набувають особливої значущості відносно професійної освіти.

Вище вказане поширюється і на систему професійної підготовки студентів-психологів. Важливим компонентом професійної діяльності психолога є взаємодія з іншими людьми, в межах якої в якості основного засобу впливу на іншу людину виступає він сам. Отже, особливу увагу слід звернути на необхідність розвитку та саморозвитку особистості психологів під час професійного становлення (що забезпечується значною мірою завдяки формуванню у них чіткої системи ціннісних орієнтацій).

Отже, **метою** нашого дослідження є визначення особливостей використання соціально-психологічного тренінгу (СПТ) як засобу формування ціннісних орієнтацій майбутніх психологів під час навчання у вищому навчальному закладі.

Відповідно до мети основним завданням статті є проаналізувати можливі шляхи використання СПТ як засобу формування ціннісних орієнтацій майбутніх психологів.

Результати теоретичного аналізу проблеми. У гуманістичному підході до навчання студент розглядається як суб'єкт, що прагне до розвитку власної особистості та несе відповідальність за такий саморозвиток [1]. Завдання педагогів, у даному випадку, полягає у повазі до тих, хто навчається, та сприянні їх становленню як гармонійно розвинених особистостей [2]. Важливим при реалізації такої особистісно орієнтованої освіти є врахування її аксіологічного компоненту, який базується на формуванні у суб'єкта навчання гуманістичних цінностей.

У працях багатьох дослідників (зокрема, О.О. Бодальова, Д.Н. Завалішиної, Л.Ф. Вязникової, В.Е. Чудновського та ін.) звертається увага на необхідність цілеспрямованого формування ціннісних орієнтацій студентів, що сприяє підвищенню ефективності їх навчання та професійного становлення. Причому, найбільш готовою до виконання професійних завдань, є особистість, в якій однією з пріоритетних у системі особистісних цінностей є орієнтація на цінності професійної діяльності, на досягнення у ній успіхів. Особливого значення це набуває під час підготовки майбутніх психологів,

оскільки “психолог як суб’єкт професійної діяльності – це не просто людина, яка працює з іншими людьми за допомогою психологічних знань, а професіонал, що перетворює чужу та власну діяльність, оцінює її результати та себе в ній” [7, с.45].

Формування ціннісних орієнтацій студентів-психологів під час навчання у вищому навчальному закладі полягає перш за все у переструктуруванні їх особистісних смислів, налаштуванні на гуманістичні цінності. Це, в свою чергу, сприяє усвідомленню специфіки професії, переоцінці поведінкових та характерологічних особливостей людини, зміні всієї системи відношень студента до учбової та майбутньої професійної діяльності.

Слід звернути особливу увагу на той факт, що для розвитку у студентів-психологів чіткої системи ціннісних орієнтацій (як провідних, позаситуативних регуляторів поведінки) необхідним є перш за все надання знань про специфіку цінностей психолога-професіонала (когнітивний компонент) та формування до них позитивного емоційного ставлення (емотивний компонент). Однак, цього не достатньо, оскільки становлення ціннісних орієнтацій особистості та набуття ними статусу реально діючих (конативний компонент) можливе лише за умов їх включення у виконання відповідної діяльності. Саме тому, “слід не тільки давати суму правильних уявлень про цінності учіння, – зазначає Н.П. Долгих, – але і відкривати ці цінності, організовуючи учбову діяльність студента, оскільки вплив знань характеризується саме тим, якого сенсу вони набувають для нього” [3, с.70].

Для формування ціннісних орієнтацій майбутніх психологів доцільно використовувати активні методи навчання, оскільки вони “спрямовані перш за все на розвиток та удосконалення психічних навичок та особистісних здібностей учня, необхідних для реалізації учбової діяльності” [5, с.342]. Організація навчально-виховного процесу таким чином сприятиме особистісному зростанню студентів, їх самовизначенню щодо життєвих пріоритетів та цінностей. Так, доволі широкий спектр можливостей має соціально-психологічний тренінг (СПТ), що відноситься до активних методів групової роботи та спрямований на оволодіння певними психологічними знаннями, розвиток комунікативних та рефлексивних навичок, здібностей аналізувати ситуацію та особливості поведінки, вміння адекватно сприймати себе та оточуючих. Крім того, за допомогою СПТ відбувається аналіз та корекція особистісного смислового поля, продукування нових смислових утворень [4]. Участь у СПТ сприяє особистісному розвитку, самовизначенню та формуванню провідних життєвих та професійних цінностей.

Найбільш сприятливий період для формування ціннісних пріоритетів (як особистісних взагалі, так і професійних зокрема) майбутніх психологів припадає на початковий етап навчання студентів, оскільки саме тоді “людина, з одного боку, більш сензитивна до сприйняття психологічної інформації, а з іншої, формує свою власну індивідуальну концепцію буття, інтеріоризує соціальні та професійні цінності, формує загальну картину світу” [6, с.7]. Однак, робота з формування ціннісних орієнтацій повинна проводитись також зі студентами, що навчаються на старших курсах.

На нашу думку, формування ціннісних орієнтацій повинно являти собою цілісну програму, яка буде включати в себе роботу в тренінгових групах, дискусії, аналіз конкретних ситуацій, ігрові методи, “мозкові штурми”, метод “з’ясування цінностей”. Крім того, програма повинна містити комплекс індивідуальних завдань, які виконуються за межами групових занять та сприятимуть закріпленню та поглибленню отриманих знань та навичок, спонукатимуть до самоаналізу та самопізнання, мотивуватимуть до самовиховання та саморозвитку.

Зазначена програма повинна являти собою певний безперервний процес (з першого по п’ятий курс) та реалізуватись із врахуванням основних принципів гуманістично зорієнтованої освіти та виховання, таких як спрямованість на особистість студента, повага до нього та віра в його можливості, толерантність у взаємодії з ним.

Всі вище зазначені заходи, спрямовані на формування системи ціннісних орієнтацій майбутніх психологів можуть проводитись в рамках різноманітних дисциплін

психолого-педагогічного циклу (наприклад, в межах курсу “Вступ до спеціальності”, “Загальна психологія”, “Психологія консультування”, різноманітних спецкурсів та спецпрактикумів і т.д.). Вказані методичні прийоми (або їх елементи) можуть використовуватись як під час проведення лекційних (наприклад, проблемна лекція), семінарських (тематичні дискусії, вирішення проблемних ситуацій) та лабораторних занять (рольові та ділові ігри), так і у в ході проведення виховної роботи в позаучбовий час (наприклад, робота в гуртках, відвідування тренінгових занять і т.д.).

Саме така послідовність змістовних компонентів програми, на нашу думку, забезпечує можливість

Можна припустити, що така ціннісна спрямованість освіти буде забезпечувати оптимізацію міжособистісних стосунків студентів, дозволить отримати знання про специфіку вимог до особистості психолога, сприятиме виробленню власних світоглядних позицій та системи ціннісних орієнтацій, формуванню професійної ідентичності та професійної культури.

Висновки. Здійснений теоретичний аналіз свідчить, що ефективність професійної освіти забезпечується, з одного боку – наявністю, сформованістю у студентів учбової мотивації, а з іншого – включеністю у виконання відповідної діяльності, в якій можуть бути сформовані та реалізовані цінності навчання. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх психологів повинно відбуватись за допомогою впровадження у навчально-виховний процес елементів соціально-психологічного тренінгу, ділових та рольових ігор, дискусій, методу “з’ясування цінностей”. Зазначені методичні прийоми дають змогу стимулювати як особистісний так і професійний розвиток студентів-психологів, забезпечують прийняття ними провідних професійних цінностей та норм, створюють умови для формування системи психологічних знань та навичок практичної роботи.

Апробація програми формування ціннісних орієнтацій майбутніх психологів та перевірка її загальної ефективності, на нашу думку, визначає перспективи подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алиева М.А., Гришанович Т.В., Лобанова Л.В., Травникова Н.Г., Трошихина Е.Г. Тренинг развития жизненных целей (программа психологического содействия успешной адаптации) / Под ред Е.Г. Трошихиной. – СПб.: Речь, 2002. – 216с.
2. Балл Г.О. Сучасний гуманізм і освіта. Соціально-філософські і психолого-педагогічні аспекти. – Рівне: Ліста-М, 2003. – 128 с.
3. Долгих Н.П. Некоторые показатели сформированности ценности учения при обобщении учебного материала // Психологические аспекты формирования нравственных ценностей у школьников. – Хабаровск, 1984. – С.70-80.
4. Осипова А.А. Общая психокоррекция: Учеб. Пособие для студентов вузов. – М.: ТЦ Сфера, 2004. – 512с.
5. Педагогическая психология: Учебник для студентов высших учебных заведений / Под ред. Н.В. Ключевой. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – 400с.
6. Семиченко В.А. Пути повышения эффективности изучения психологии: Учеб. пособие. – К.: «Магістр-S», 1997. – 124с.
7. Чиркова Т.И. О профессиональном осмыслении психологами своих позиций по отношению к педагогической практике // Психологическая наука и образование. – 2003. – №2. – С.44-51.